

اسلام و سالمندان

وَ قَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا آيَاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَ ...

و خدای تو حکم فرموده که جز او هیچکس را نپرستید و در حق پدر و مادر، نیکی کنید و چنانکه هر دو یا یکی از آنها پیر و سالخورده شوند و موجب رنج و زحمت شما باشند مواظب باشید کلمه ای که رنجیده خاطر شوند مگویید و کمترین آزار به آنها مرسانید و با ایشان به اکرام و احترام، سخن گوید . و همیشه پر و بال تواضع و تکریم را با کمال مهربانی نزدشان بگستران و ... (سوره مبارکه اسراء آیه ۲۳ و ۲۴)

سالمندی بعنوان یکی از دوران زندگی بشر مرحله ای مهم و اثر گذار در زندگی فردی ، خانوادگی و اجتماعی یک ملت می باشد و تبیین جایگاه سالمندان یکی از مهمترین عوامل در برنامه ریزیهای کشوری می باشد که متأسفانه مغفول مانده است . نوشتار پیش روی گامی در این خصوص است ؛ باشد تا نگاه ترحم آمیز به سالمندان به نگرش احترام آمیز تبدیل گردد .

با توجه به آیه مطلع این نوشتار مشخص می گردد از جمله فرمان های ساحت پروردگار از نظر تشریح و رهبری بشر به انتظام زندگی و سعادت در دو جهان ، امر به احسان و خوشرفتاری فرزندان نسبت به پدران و مادران است چه بر حسب گفتار و رفتار و معاشرت و برآوردن حاجت و نیازهای آنان . و پس از ایمان به توحید و ارکان آن ، احسان به پدر و مادر از سایر وظایف دینی مقدم یادآوری شده از نظر اینکه شالوده اجتماع و پایه ارتباط جامعه و پیوستگی آنان بر آن استوار است و رابطه محبت و علاقه قلبی فرزند به پدر و مادر خود اساس اجتماع و افراد اجتماع است و بحکم خرد و نیز به حکم اسلام واجب است که فرزند در مقام اداء این چنین وظیفه ای کاملاً برآید و هرگز رابطه محبت خود را با دو اصل و ریشه خود قطع ننماید . و از جمله محرمات و گناهان بزرگ عقوبت والدین است و چنانچه فرزندان رابطه حقیقی و محبت و علاقه قلبی به پدران و مادران خود نداشته و بکار نبرند اساس زندگی اجتماع را متزلزل نموده و چنانچه عمومیت بیابد رابطه اجتماع گسسته خواهد شد . اما بیلغن عندک الکبر احدهما او کلاهما فلا تقل لهما اف : چنانچه پدر و مادر دوره پیری و فرسودگی نزد فرزند خود بوده ، باید فرزند زحمات و رنج آن دو را هنگام کودکی بیاد آورده باحسن رفتار و گفتار زحمات آندو را تدارک کنند . دوره پیری سختترین دوره زندگانی پدران و مادران است که احساس حاجت می نمایند و انتظار دارند هنگام پیری حاجت و ضعف خود ، فرزندان به برآوردن نیازهای آندو قیام نماید . و آیه بیان آنستکه فرزندان در همه دوره زندگی پدر و مادر خود باید حقوق آندو را رعایت نموده و با آندو خوشرفتاری نمایند ، بخصوص دوره پیری و ضعف ایشان و با نظر بزرگی و مهر به آندو بنگرند .

معلوم می شود مساله احسان به پدر و مادر بعد از مساله توحید خدا واجب ترین واجبات است همچنانکه مساله عقوبت بعد از شرک ورزیدن به خدا از بزرگترین گناهان کبیره است ، و به همین جهت این مساله را بعد از مساله توحید و قبل از سایر احکام اسم برده و این نکته را نه تنها در این

آیات متذکر شده ، بلکه در موارد متعددی از کلام خود همین ترتیب را به کار بسته است . در سوره انعام آیه ۱۵۱ که شبیه به آیه مورد بحث است مشخص شده است که رابطه عاطفی میان پدر و مادر از یک طرف و میان فرزندان از طرف دیگر از بزرگترین روابط اجتماعی است که قوام و استواری جامعه انسانی بدانها است ، و همین وسیله ایست طبیعی که زن و شوهر را به حال اجتماع نگهداشته و نمی گذارد از هم جدا شوند .

از تعمق در آیه مذکور و آیات صدر و ذیل آن استفاده های زیر بدست می آید :

- ۱- ریشه احسان به والدین اعتقادات پاک الهی می باشد
  - ۲- اهمیت و جایگاه بسیار والای احسان به والدین و تکریم ایشان در دوره سالمندی
  - ۳- والدین مظهر لطف الهی هستند
  - ۴- حمایت از والدین به خصوص در ایام پیری و ناتوانی ایشان
  - ۵- تواضع و خشوع در برابر والدین (بخصوص در زمان پیری)
  - ۶- طلب خیر و برکت برای والدین (بخصوص در زمان پیری)
  - ۷- اکرام و احترام سالمندان از صمیم قلب (بخصوص در زمان پیری)
  - ۸- اکرام والدین (سالمند) عمل صالح و کفاره گناهان و عنایت خدا بر فرزندان
- دردین مبین اسلام سالمندان از جایگاه ویژه ای برخوردار هستند و این موضوع در احادیث شریف بزرگان دین - بخصوص پیامبر عظیم الشان اسلام (ص) - به روشنی قابل درک است به چند نمونه توجه کنیم:
- ۱- پیامبر اکرم (ص) : پیران را بزرگ و محترم دارید زیرا احترام به آنها به منزله احترام به مقام الهی است .
  - ۲- امام سجاد (ع) در رابطه به حقوق سالمندان فرموده اند : ((از حقوق ایشان این است که آنان را به خاطر پیری محترم داری و به علت تقدم آنان در اسلام ، ایشان را بزرگ بشناسی ، به هنگام اختلاف در مقابل آنان قرار نگیری و در پیشاپیش آنان راه نروی ، به آنان نسبت نادانی ندهی و اگر مقام ترا نمی شناسند آن را تحمل کنی و به خاطر اسلام آنان را عزیز داری و ...))
  - ۳- پیامبر اکرم (ص) : پیران و بزرگان خود را مورد احترام قرار دهید و به کوچکتران خود رحمت و عنایت داشته باشید (عیون اخبارالرضا(ع) ص ۱۶۳)
  - ۴- پیامبر اکرم (ص) : یک پیر در میال اصل و خانواده خود چون پیامبری در میان امت خویش است. (بحارالانوار ج ۷۵)
  - ۵- پیامبر اکرم (ص): هر کسی سالمندان را احترام نکند از ما نیست.
  - ۶- پیامبر اکرم (ص): برکت در وجود سالمندان است.
  - ۷- پیامبر اکرم (ص): احترام و بزرگداشت سالمند مومن ، تعظیم و بزرگداشت خداوند عزوجل است.

(کافی)

۸- سالمندان را بزرگ دارید و احترام کنید تا کودکان شما را احترام کنند.

۹- پیامبر اکرم (ص): وجود سالمندان بین شما باعث برکت و نعمتهای الهی می باشد.

- ۱۰- پیامبر اکرم (ص): سالمندان را احترام کنید تا در قیامت همنشین من باشید.
- ۱۱- حضرت علی (ع): باید خردسالان از سالمندان پیروی کنند (تاسی کنند) و سالمندان به خردسالان مهربان باشد. (نهج البلاغه)
- ۱۲- امام صادق (ع): به پدران و مادران خود نیکی کنید تا فرزندان شما نیز به این سنت عمل نمایند

با توجه به مطالب مذکور ضروری است تا در این خصوص به سنت ها و فرهنگ متعالی اسلام که مبتنی بر فطرت انسانی می باشد برگردیم و سالمندان را در جایگاهی که قرار دارند دیده و مورد عنایت قرار گیرند و از جو زدگی و موجهای حاصل - که بیشتر به دلیل خودباختگی در مقابل فرهنگ بیگانگان است- دوری کرده با قدرت ، تدبیر امور خود را در دست گیریم . آئین متعالی اسلام و نوع عملکرد و الگوهای آن ، آموزنده شیوه های ارزنده ای برای تکریم سالمندان می باشد . از طرفی تجارب نشان داده است در جوامعی که این تعالیم مورد عنایت و عمل قرار گرفته اند، منافع بسیار حاصل شده است. براساس ضوابط حیات اسلامی بهترین جایگاه ادامه زندگی سالمندان خانه خود می باشد چرا که در آن رشد یافته ، زندگی کرده و شاهد بزرگ شدن فرزندان خود بوده اند ؛ برکت بودن سالمند و استفاده از تجربه پیامبر گونه یک صحبت و نظر تبلیغی نبوده و خالی از محتوای واقعی نیست بلکه واقعیتی عینی را مطرح می نماید که بایستی شرایط و زمینه های بروز این عنایات الهی آماده گردد تا فرد ، خانواده و جامعه از حضور سالمندان سالم و صالح بهره لازم را برده و در جهت توسعه و تعالی قرار گیرد .

با توجه به دریافتهای آیات و روایات چنانچه سازمانهای رفاهی یا حمایتی بخواهند خدماتی به سالمندان ارائه نمایند بایستی وظایف مندرج در این منابع را استخراج و بسان فرزندی صالح به اکرام سالمند قیام نمایند .

اسلام با محور قراردادن خانواده در حفظ و صیانت از آن اهتمام بسیار دارد چرا که زمینه تربیت و رشد انسانی در محیط محبت آمیز خانواده محقق می گردد و زندگی سالمندان نیز از این امر مستثنی نمی باشد (دقت گردد)

رضا نوروزی جعفری

۱۳۸۸/۷/۶

شماره تماس : ۰۹۱۲۲۴۳۸۱۷۲

پست الکترونیک : noroozijaafari@yahoo.com
noroozi@emdad.ir